

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1960

Vragen van het lid **Van Zanten** (BBB) aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de artikelen «Pro-Palestinian protesters are backed by a surprising source: Biden's biggest donors» en «Qatar is oversaturating US Universities with funds, directly affecting the rise of antisemitism» (ingezonden 10 mei 2024).

Antwoord van Minister **Dijkgraaf** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (ontvangen 11 juni 2024).

Vraag 1

Bent u bekend met de artikelen «Pro-Palestinian protesters are backed by a surprising source: Biden's biggest donors»¹ en «Qatar is oversaturating US Universities with funds, directly affecting the rise of antisemitism»?²

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2 en 3

Uit het rapport «Networks of Hate» van het Institute for the Study of Global Antisemitism and Policy (ISGAP) blijkt dat de SWF-organisatie uit Qatar miljarden euro's heeft overgemaakt naar verschillende instellingen en organisaties in de VS en Europa, waaronder topuniversiteiten. Is bekend of er ook geld van deze of andere buitenlandse organisaties terecht is gekomen bij Nederlandse onderwijsinstellingen? Zo ja, zou u een specificatie van de buitenlandse organisaties, de Nederlandse onderwijsinstellingen en de bedragen aan de Kamer kunnen sturen?

Hoe gaat het kabinet om met de mogelijke invloed van buitenlandse financiers, specifiek uit Qatar en andere (overwegend) islamitische landen, op het Nederlandse onderwijs en onderzoek en de daaraan verbonden risico's op antisemitisme?

¹ POLITICO, 5 mei 2024, «Pro-Palestinian protesters are backed by a surprising source: Biden's biggest donors», Pro-Palestinian protesters are backed by a surprising source: Biden's biggest donors – POLITICO

² The Jerusalem Post, 30 april 2024, «Qatar is oversaturating US Universities with funds, directly affecting the rise of antisemitism», Qatar is directly affecting the growing tide of antisemitism – The Jerusalem Post (jpost.com)

Antwoord 2 en 3

We weten niet of er ook geld van deze of andere buitenlandse organisaties terecht is gekomen bij Nederlandse onderwijsinstellingen. Sommige universiteiten bieden in het kader van transparantie via hun website informatie over institutionele samenwerkingen en financiering van onderzoek. Ik vind het belangrijk dat alle universiteiten hier werk van gaan maken. Daarnaast zijn onderzoekers op grond van de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit verplicht om bij publicatie van onderzoek de bron van financiering te vermelden.

De financiering van kennisinstellingen in Nederland is anders geregeld dan in de Verenigde Staten. In de VS zijn kennisinstellingen vaak private instellingen. In Nederland zijn alle bij de Universiteiten van Nederland aangesloten instellingen publiek gefinancierde instellingen van wie het onderwijs en onderzoek wordt bekostigd. Daarnaast krijgen kennisinstellingen op verschillende manieren externe financiering, zoals financiering van contractonderzoek.

Ik vind het belangrijk dat alle instellingsbesturen in het kader van transparantie informatie over externe financiering van onderzoek openbaar gaan maken. Dit geeft inzicht en overzicht in de samenwerkingen en financieringsbronnen en helpt daarbij de instellingsbesturen omdat ze daardoor beter risico's en afhankelijkheden in beeld krijgen.

Er lopen al langere tijd gesprekken met instellingen rondom de transparantie van externe financiering, waaronder buitenlandse financiering, in het kader van wetenschappelijke integriteit en onafhankelijkheid. Hier heb ik uw Kamer over geïnformeerd 23 december jl.³

Naar aanleiding van de motie van de leden Teunissen en Kostic (PvdD) wordt door OCW, in afstemming met de instellingen, hieraan gewerkt. Er komt een richtlijn die de transparantie van financieringsbronnen van onderzoek beoogt te verhogen⁴. Deze richtlijn zal volgend jaar aan uw Kamer worden gestuurd. Kennisinstellingen maken zelf de afweging met welke partijen zij willen samenwerken en in welke vorm. Binnen universiteiten gelden procedures, richtlijnen en waarborgen om te voorkomen dat gezonde samenwerking overgaat in ongewenste beïnvloeding. Ook gelden sectorbrede kaders, zoals de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (NGWI) en de Nationale Leidraad Kennisveiligheid. Vanuit kennisveiligheidsbeleid en procedures proberen universiteiten en hogescholen de risico's op buitenlandse ongewenste beïnvloeding zoveel mogelijk te beperken en te voorkomen, bijvoorbeeld met gebruik van een toetsingskader voor samenwerking met buitenlandse partners.

Naar aanleiding van het conflict in Israël en de Palestijnse gebieden zijn instellingen momenteel bezig met de (door)ontwikkeling van criteria waarmee zij de (ethische) kansen en risico's van internationale samenwerking kunnen afwegen. Ik vind het belangrijk dat universiteiten deze criteria (door)ontwikkelen. De maatschappelijke ontwikkelingen en het debat wat hierdoor ontstaat binnen de universiteiten vragen hierom. Breed draagvlak voor deze criteria binnen de universitaire gemeenschap kan het debat in de toekomst ook faciliteren. Ik heb de universiteiten en hogescholen verzocht om bij deze doorontwikkeling een aantal belangrijke uitgangspunten te betrekken. Daarbij heb ik instellingen gevraagd voorts geldende gedragscodes, zoals de NGWI, mee te nemen. Hierover heb ik uw Kamer op 31 mei jl. geïnformeerd met mijn brief over de stand van zaken omtrent de veiligheid op universiteiten en hogescholen n.a.v. de protesten over de situatie in Gaza⁵. Verder treffen universiteiten diverse maatregelen om ongewenste beïnvloeding van wetenschappelijk onderzoek door externe financiers en de schijn daarvan te voorkomen door meer transparantie te creëren. Een voorbeeld hiervan is dat de nevenwerkzaamheden van hoogleraren en externe financiering van leerstoelen openbaar zijn gemaakt en de uitwerking van de hierboven genoemde motie.

Daarbij vind ik het belangrijk dat de instellingsbesturen de universitaire en hogescholengemeenschap zowel betrekken bij de uitwerking van de richtlijn die de transparantie van financieringsbronnen van onderzoek beoogt te

³ Kamerstuk 31 288, nr. 1101.

⁴ Kamerstuk 36 410 VIII, nr. 9.

⁵ 2024ZO9497.

verhogen, als bij de ontwikkeling van criteria waarmee (ethische) kansen en risico's van internationale samenwerking worden afgewogen. Ook is het van belang dat de medezeggenschap via de reguliere kanalen en afgesproken verantwoordelijkheden en bevoegdheden wordt betrokken.

Vraag 4

Zijn er gevallen bekend binnen Nederlandse universiteiten waarbij buitenlandse financiering heeft geleid tot het promoten van antisemitisme?

Antwoord 4

Er zijn momenteel geen gevallen bekend bij mij of bij UNL.

Vraag 5

Bestaan er in Nederland maatregelen die vergelijkbaar zijn met de aanpak van de Amerikaanse overheid om buitenlandse beïnvloeding van universiteiten en antisemitisme tegen te gaan?

Antwoord 5

In een van door het lid Van Zanten genoemde artikelen staat dat donaties van meer dan 250.000 dollar bij de Amerikaanse overheid dienen te worden gemeld. Een dergelijke verplichting geldt in Nederland niet. Wel hebben universiteiten diverse maatregelen genomen om ongewenste beïnvloeding van wetenschappelijk onderzoek door externe financiers en de schijn daarvan te voorkomen door meer transparantie te creëren. Een voorbeeld hiervan is dat de nevenwerkzaamheden van hoogleraren en externe financiering van leerstoelen openbaar zijn gemaakt. Het is van belang dat instellingsbesturen zelf inzicht en overzicht hebben in de samenwerkingen en financieringsbronnen, omdat ze daardoor beter risico's en afhankelijkheden in beeld krijgen. Met het oog op het vertrouwen van de maatschappij in de wetenschap is het van belang dat universiteiten ook naar buiten toe transparant zijn over hun financieringsbronnen. Mede hierom wordt zoals gezegd ook aan de uitvoering van de motie gewerkt die de transparantie van financieringsbronnen van onderzoek beoogt te verhogen.

Zie verder het antwoord op de vragen 2 en 3.

Vraag 6

Op welke wijze wordt in Nederland gewaarborgd dat donaties aan universiteiten niet leiden tot het bevorderen van antisemitische uitlatingen?

Antwoord 6

Zie het antwoord op de vragen 2 en 3.

Vraag 7

Kunt u aangeven of en hoe buitenlandse financiering wordt meegenomen in het monitoren en bestrijden van antisemitisme en andere beïnvloeding binnen het Nederlandse hoger onderwijs?

Antwoord 7

De eindverantwoordelijkheid voor het tegengaan van ongewenste beïnvloeding ligt bij de Colleges van Bestuur van universiteiten en hogescholen. De universiteiten en hogescholen zijn vrij om hierin hun eigen afwegingen te maken en te besluiten om samenwerkingsverbanden aan te gaan of te verbreken.

Voor het accepteren van buitenlandse financiering voor het uitvoeren van onderwijs- of onderzoeksactiviteiten hebben instellingen een beoordelingsproces ingericht waarin ook ethische aspecten worden meegewogen. Hierin moeten zij uiteraard ook rekening houden met de sanctieregimes die van toepassing kunnen zijn op specifieke landen.

Naar aanleiding van het conflict in Israël en de Palestijnse gebieden zijn instellingen momenteel bezig met de (door)ontwikkeling van criteria waarmee zij de (ethische) kansen en risico's van internationale samenwerking kunnen afwegen. Ik heb de universiteiten en hogescholen verzocht om bij deze doorontwikkeling een aantal belangrijke uitgangspunten te betrekken. Ook hier wil ik verwijzen naar mijn brief die ik op 31 mei naar uw Kamer heb gestuurd over de stand van zaken omtrent de veiligheid op universiteiten en hogescholen naar aanleiding van de protesten over de situatie in Gaza.

Deze uitgangspunten, die ook dringende zorgen vanuit het veld adresseren, moeten bevorderen dat universiteiten en hogescholen wetenschappelijke en strategische samenwerkingsverbanden met andere instellingen of in internationale projecten op eenzelfde zorgvuldige wijze tegen het licht houden en dat elk individueel geval op basis van de omstandigheden inhoudelijk en daarmee landenneutraal wordt bekeken. Door hiervoor een eigen, helder kader en werkwijze te ontwikkelen zorgen de instellingen ervoor dat afwegingen omtrent wetenschappelijke of strategische samenwerkingsverbanden en internationale samenwerking bovendien op transparante wijze gemaakt worden. Ik vind het heel belangrijk dat de Colleges van Bestuur van de universiteiten en hogescholen hiervoor zorgen. Dit faciliteert ook het debat binnen instellingen over dergelijke samenwerkingen. Binnen de academische gemeenschap dient immers een open en stevige discussie plaats te vinden over op welke terreinen en met welke instellingen internationaal wordt samengewerkt en hoe die samenwerking vorm krijgt en zich ontwikkelt. En dat kan ingewikkeld zijn vanwege onder meer moreel-ethische vraagstukken, de mate van academische vrijheid, kennisveiligheidsvraagstukken en kansen op nieuwe wetenschappelijke inzichten en technologieën. Indien de activiteiten die met de ontvangen financiering worden uitgevoerd tot een toename van antisemitische incidenten of tot ongewenste beïnvloeding leidt, mag van de instelling worden verwacht dat hiertegen opgetreden wordt.

Vraag 8

Wordt er samengewerkt op Europees of internationaal niveau om het probleem van buitenlandse beïnvloeding in onderwijs en onderzoek en de mogelijke gevolgen daarvan aan te pakken, zowel m.b.t. antisemitisme als anderszins?

Antwoord 8

Op EU-niveau is in 2023 de «Code of Conduct Research Integrity» herzien door de Europese koepelorganisatie All European Academies (ALLEA), waar de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) onderdeel van uitmaakt. Daarnaast is heimelijke buitenlandse beïnvloeding van hoger onderwijs en onderzoek onderdeel van het kennisveiligheidsbeleid. Nederland werkt actief aan de inzet op kennisveiligheid in de EU en internationaal en zet in op het uitwisselen van kennis en goede voorbeelden ter versterking van het kennisveiligheidsbeleid. Dit gebeurt onder andere door het opbouwen, onderhouden en gebruik maken van een sterk netwerk met gelijkgezinde landen, zowel binnen als buiten de EU. Er zijn in januari EU raadsaanbevelingen kennisveiligheid gepubliceerd, waar ook heimelijke beïnvloeding in genoemd wordt. In het BNC-fiche kunt u de aanbevolen maatregelen en de Nederlandse appreciatie van het voorstel terugvinden.⁶ Ook Nederlandse universiteiten wisselen onderling kennis en werkwijzen uit om eventuele beïnvloeding te voorkomen.

Vraag 9

Tot de methoden voor geldoverdracht zonder toezicht behoren volgens het ISGAP ook de samenwerking tussen universiteiten en buitenlandse bedrijven via gezamenlijke projecten. Is bekend of hiervan ook sprake is bij Nederlandse onderwijsinstellingen?

Antwoord 9

Het is niet bekend of hiervan ook sprake is bij Nederlandse onderwijsinstellingen. Zie verder het antwoord op vraag 3.

Vraag 10 en 11

Zijn er signalen bekend over financiële steun van buitenlandse donoren aan de acties van Pro-Palestijnse demonstranten in Nederland, bijvoorbeeld de acties van Samidoun Nederland?

Zijn er maatregelen in werking die buitenlandse financiering van Pro-Palestijnse demonstranten en/of organisaties in Nederland monitoren en kunnen reguleren?

⁶ <https://open.overheid.nl/documenten/e477ef9c-cb96-4f74-be20-b55723f6acd9/file>

Antwoord 10 en 11

Deze signalen zijn niet bekend. De Ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap respectievelijk Justitie en Veiligheid beschikken niet over een juridische grondslag voor het verwerken van persoonsgegevens in het kader van de aanpak van ongewenste buitenlandse financiering. Het is aan het Openbaar Ministerie om – wanneer er aanwijzingen zijn voor strafbare feiten – te bepalen of en op welke wijze er onderzoek wordt gedaan naar de geldstromen van organisaties. Ten aanzien van de organisatie Samidoun verwijs ik de leden naar de beantwoording van de Minister van Justitie en Veiligheid op Kamervragen van de leden Becker en Michon-Derkzen (beiden VVD).⁷

Vraag 12 en 13

Welke acties onderneemt het kabinet om te voorkomen dat financiële steun vanuit het buitenland bijdraagt aan polarisatie en radicalisering in Nederland? Welke stappen onderneemt het kabinet om de transparantie te verhogen omtrent de financiering van Pro-Palestijnse demonstranten?

Antwoord 12 en 13

Het kabinet heeft zich de afgelopen jaren ingezet om te voorkomen dat buitenlandse financiering ongewenste invloed heeft op de Nederlandse samenleving. Zo is de regering, in het debat over de Parlementaire ondervragingscommissie naar ongewenste beïnvloeding van maatschappelijke en religieuze organisaties in Nederland van januari 2021, verzocht om binnen de Europese Unie (EU) een coalitie te vormen om het onderwerp ongewenste buitenlandse financiering op de Europese agenda te krijgen. Nederland heeft het onderwerp, samen met Frankrijk, in 2022 geagendeerd in een werkgroep binnen het Radicalisation Awareness Network (RAN) van de EU. Deze werkgroep is eind 2023 afgerond en heeft met zijn werk bijgedragen aan het vergroten van de bewustwording binnen de EU en lidstaten over het onderwerp. Daarnaast heeft de werkgroep een aantal Europees-brede maatregelen opgesteld die lidstaten kunnen inzetten. De uitkomsten van deze werkgroep worden de komende tijd in andere gremia en werkgroepen binnen en buiten de EU geagendeerd.

Aanvullend ligt er momenteel het wetsvoorstel Transparantie maatschappelijke organisaties (Wtmo) voor behandeling in de Tweede Kamer. Dit wetsvoorstel biedt aanvullende mogelijkheden om – indien er aantoonbare en gegronde redenen zijn – onderzoek te doen naar geldstromen en hier zo nodig op te handhaven. Zo wordt de burgemeester, het OM en andere specifiek aangewezen overheidsinstanties bevoegdheid gegeven om een informatieverzoek te doen aan een maatschappelijke organisatie over een of meer donaties. Als de donaties substantieel blijken kan verder navraag gedaan worden naar de persoon van de donateur. De burgemeester kan een informatieverzoek doen wanneer er sprake is van een (dreigende) verstoring van de openbare orde. Het OM kan een informatieverzoek doen bij ernstige twijfel of de wet of de statuten te goeder trouw worden nageleefd dan wel of het bestuur naar behoren wordt gevoerd. Dit wetsvoorstel is op dit moment bij uw Kamer aanhangig.

⁷ Kamerstukken II, 2023/24, Aanhangsel van de Handelingen, nr. 1757.